

ΕΝΑ ΑΣΤΕΡΙ ΓΕΝΝΙΕΤΑΙ

ΛΟΓΙΑ ΚΙ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΑΥΤΟΝΟΜΩΝ ΜΕΣ' ΣΤΗ ΜΑΚΡΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1990

ΜΕΡΟΣ Α' - Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1991-1996

Λένε ότι οι εποχές φτιάχνουν τους ανθρώπους. Κι ότι, ανάποδα, κοιτώντας τους ανθρώπους καταλαβαίνεις από ποιες εποχές έχουν προκύψει. Έτσι συνέβη και με την ιστορία της Αυτονομίας στην Ελλάδα. Πολύ μακριά από το να αποτελεί μια ιδεολογική αναζήτηση για τον σωστό δρόμο προς την «επανάσταση», η ελληνική εκδοχή της Αυτονομίας γεννήθηκε μέσα απ' τα αδιέξοδα στα οποία είχε καταδικαστεί ένα μεγάλο κομμάτι της εργατικής και μικροαστικής τάξης στην Ελλάδα. Είκοσι χρόνια μετά τη λήξη της στρατιωτικής δικτατορίας, δέκα χρόνια μετά την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία και ταυτόχρονα με την έναρξη του Τέταρτου Παγκοσμίου Πολέμου εκατοντάδες χιλιάδες νεαροί και νεαρές που έτυχε να μεγαλώνουν στην Ελλάδα των '90s βρέθηκαν εγκλωβισμένοι κι εγκλωβισμένες στις νέες πολιτικές προτεραιότητες του ελληνικού κράτους.

Κοντολογίς, η μακρά ελληνική δεκαετία του 1990 είχε ανοίξει με το οριστικό κλείσιμο των εκκρεμοτήτων που παρέμεναν ανοιχτές από την εποχή του Εμφυλίου Πολέμου και τη δημιουργία οικουμενικής κυβέρνησης εθνικής σωτηρίας στην οποία συμμετείχαν από κοινού οι «δεξιόι» (η Νέα Δημοκρατία), οι «σοσιαλιστές» (το ΠΑΣΟΚ) κι οι αριστεροί / κομμουνιστές (ο Συνασπισμός και το ΚΚΕ). Συνέχισε με τη συμμετοχή στη διάλυση των Βαλκανίων και την ανοιχτή διεκδίκηση εδαφών της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Πέρασε μέσα από την αναντίρρητη συμβολή του ελληνικού κράτους στην ανθρωποσφαγή δεκάδων χιλιάδων Βόσνιων. Και κορυφώθηκε με τον παρατριχά πόλεμο Ελλάδας-Τουρκίας (επεισόδιο των Ιμίων).

Κι εν τω μεταξύ, το ελληνικό κράτος ετοιμαζόταν να αλλάξει εκ βάθρων μέσα από την μαζική υποδοχή / λεηλασία εκατοντάδων χιλιάδων εργατών από την Αλβανία και το πρώην ανατολικό μπλοκ εν γένει. Οι ιδεολογίες της νέας εποχής είχαν αρχίσει να σαρώνουν τις κοινωνικές σχέσεις μέσα από την επέλαση του lifestyle, του διάχτυτου σεξισμού και της διακήρυξης του τέλους της εργασίας.

Οι ομάδες και τα άτομα που πρωτοπήραν την ονομασία «αυτόνομοι» γεννήθηκαν ακριβώς εκείνη την περίοδο. Μέσα στο γύρισμα των εποχών. Στο μεσοδιάστημα του τέλους ενός παγκόσμιου πολέμου και στην αρχή ενός επόμενου. Αντιμέτωποι με κολοσσιαίες αλλαγές στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Τα λόγια και τα έργα τους είναι σηματοδομένα απ' αυτές ακριβώς τις αλλαγές. Παρακάτω θα προσπαθήσουμε να αφηγηθούμε τα πρώτα δημόσια ίχνη της Αυτονομίας, έτσι όπως τα ανιχνεύσαμε στα γραπτά της περιόδου. Όπως πάντα στόχος μας δεν είναι να αφηγηθούμε την Ιστορία «αντικειμενικά», αν θεωρήσουμε ότι τέτοια αφήγηση υπάρχει. Αντίθετα, στόχος μας είναι να εντοπίσουμε τη γενεαλογία ιδεών και πρακτικών, να εξετάσουμε κριτικά, αλλά όχι έξω απ' το ιστορικό τους πλαίσιο, τι ειπώθηκε και τι παραλείφθηκε να ειπωθεί, τι έγινε και τι αδυνατούσε να γίνει. Κι αν το όλο πράγμα έχει πάει καλά, να καταφέρουμε να δούμε τον σημερινό μας συλλογικό εαυτό ως ιστορικό προϊόν. Εν ολίγοις, να αποκτήσουμε μια κατά το δυνατόν στέρεη αντίληψη που θα μας βοηθήσει να καταλάβουμε γιατί οι Αυτόνομοι του 2020 σ' αυτό το άκρο της νότιας βαλκανικής είμαστε έτσι όπως είμαστε και γιατί λέμε αυτά που λέμε.

ΕΠΙΘΕΣΗ ΣΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΜΥΘΟΥΣ ΤΗΣ

Μπορεί τώρα πια να μην το κρίνει κανείς άξιο αναφοράς, αλλά η πρώτη φορά που οι Αυτόνομοι έγιναν γνωστοί ως κάποιοι που λένε «κάτι άλλο» ήταν όταν τόλμησαν να αμφισβητήσουν τα ιερά και τα όσια της μεταπολιτευτικής ισορροπίας. Για ένα μεγάλο μέρος της νέας ελληνικής ιστοριογραφίας, η επτάχρονη στρατιωτική δικτατορία (η «Χούντα») έπεσε μέσα απ' το κύμα νεανικής αμφισβήτησης που κορυφώθηκε με την κατάληψη του Πολυτεχνείου της οδού Πατησίων και την επέμβαση του στρατού που επιστρατεύτηκε για τη διάλυσή της. Οι νεογέννητοι αυτόνομοι έτρωγαν στη μάπα ήδη πολύ πριν δημιουργηθούν ως πολιτικό ρεύμα τον εορτασμό του Πολυτεχνείου ως γιορτή της Δημοκρατίας κι ως αποτέλεσμα της εθνικής συμφιλίωσης. Η ετήσια, δε, επαναλαμβανόμενη κατάληψη του Πολυτεχνείου και τα εξίσου επαναλαμβανόμενα επεισόδια που ξεσπούσαν κάθε ανήμερα της 17ης Νοέμβρη αντιμετωπίζονταν με ανοιχτή εχθρότητα από τους αυτόνομους της εποχής. Ήταν τέτοια η καχυποψία απέναντι στον εορτασμό του Πολυτεχνείου που γρήγορα ο όρος του «Αγίου Πολυτεχνείου» εφευρέθηκε για να δηλώσει ότι τίποτα το «επαναστατικό» δεν υπήρχε να περιμένει κανείς από την κυκλική εκφώνηση πανηγυρικών λόγων που εδραίωναν την εμπιστοσύνη στο καθεστώς και τίποτα το ριζοσπαστικό δεν μπορούσε να προκύψει από την τελετουργική επανάληψη επεισοδίων σε προκαθορισμένο χρόνο και χώρο. Το Νοέμβρη του 1994, για παράδειγμα, αυτή η αντίληψη είχε ωριμάσει τόσο πολύ που μπορούσε να ειπωθεί και δημοσίως. Οι Απόγονοι των Βανδάλων, ίσως η πρώτη βασική αναφορά των αυτόνομων στις αρχές του 1990, κυκλοφόρησαν μια προκήρυξη όπου τα του Πολυτεχνείου περιγράφονταν ως εξής:

Σικέ αναταραχή στο Μουσείο της εξέγερσης της 17ης Νοέμβρη: όπως κάθε χρόνο έτσι κι εφέτος πολιτικοί, πρυτάνεις, αστυνομικοί, φασίστες και δημοσιογράφοι συναντήθηκαν στην παράσταση «επεισόδια στην επέτειο». Έργο χιλιοπαιγμένο, σενάριο μελετημένο λεπτό προς λεπτό, ραντεβού παραδειγματικής καταστολής, όπου όλο το συνάφι των ηγεμόνων έρχεται κάθε χρόνο να σφίξει ο ένας το χέρι του άλλου [...]¹

Εδώ διαφαίνεται ήδη μια προσπάθεια ρήξης με τις ιερές αγελάδες της εποχής. Το Πολυτεχνείο, όχι ως επανάσταση, αλλά ως στημένο ραντεβού υπήρξε η προκλητική έκφραση μιας πολύ ευρύτερης διαδικασίας. Αυτοί που λίγο πιο μετά ονομάστηκαν Αυτόνομοι, εκτός από τους ιδεολογικούς μύθους της Μεταπολίτευσης ασφουκτιούσαν το ίδιο και μέσα στη στενή οργανωτικοπολιτική κληρονομιά που φοριόταν καπέλο σε όποιον δοκίμαζε να ενταχθεί στους κόλπους του τότε κινήματος. Αυτή η κληρονομιά περιγραφόταν με τη δέουσα απέχθεια ήδη από το 1993 στις συνελεύσεις που μετέπειτα οδήγησαν στη δημιουργία των Απόγονων των Βανδάλων. Συζητώντας ποιο όνομα θα ήταν καλύτερο για να τους εκφράσει, οι Αυτόνομοι² του 1993 ομολογούσαν ότι:

Πάλι ξεκινήσαμε ανάποδα: τι δε θέλουμε να «δείχνουμε», πως δε θέλουμε να λεγόμαστε. Αποκλείστηκαν πρώτα απ' όλα όσα αρχίζαν από «επιτροπή», «πρωτοβουλία», «ομάδα», «συσπείρωση», «ένωση».³

Εν ολίγοις, ήταν πολύ πιο εύκολο να συμφωνήσουν τι ήταν αυτό που τους ενοχλούσε και λιγότερο εύκολο να βρουν τρόπο να εκφράσουν τη δική τους θετικότητα. Το ζήτημα έχει λογικές εξηγήσεις: οι υπογραφές «πρωτοβουλία» κλπ στην πραγματικότητα ήταν συνδεδεμένες με συγκεκριμένες μορφές οργάνωσης κι ακόμη περισσότερο με συγκεκριμένες πολιτικές κατευθύνσεις που τόσο ήθελαν να αποφύγουν οι Αυτόνομοι. Δηλαδή συνενυρέσεις με ημερομηνία λήξης που συνήθως ασχολούνταν με την υποστήριξη του ενός ή του άλλου συλληφθέντα. Αντιγράφουμε και πάλι:

Όχι αντικαταστατικός-αγώνας-και-τελείωσε, όχι κατάρες στην αστυνομία και αιωνίως θύματα, όχι να κολλάμε με ό,τι παίζουν σαν επικαιρότητα τα μμε, όχι ευκαιριακή ενασχόληση με μια πληθώρα θεμάτων με αποτέλεσμα να μην ασχολιόμαστε σοβαρά με κανένα από αυτά.⁴

Οπότε: όχι μόνο απέχθεια για τις μορφές οργάνωσης που ήταν συνδεδεμένες με τον χώρο ως ουρά της Αριστεράς, αλλά και αναζήτηση θεμάτων που να ταιριάζουν με τον κόσμο που έβλεπαν οι Αυτόνομοι να ξεδιπλώνεται μπρος τους.

«ΝΑ ΚΑΝΟΥΜΕ ΚΑΤΙ» - ΑΥΤΟΝΟΜΕΣ ΑΠΟΠΕΙΡΕΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟ ΑΔΙΞΟΔΟ

Βέβαια, άλλο να το λες κι άλλο να το κάνεις. Γιατί η ιδέα ότι χρειάζεται μόνιμη και σταθερή οργάνωση, η οποία μάλιστα να συνδέεται με συγκεκριμένα θέματα, είναι μεν απλή στη διατύπωση, αλλά δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί σε κενό. Και η αλήθεια είναι ότι οι οργανωτικές και πολιτικές παρακαταθήκες της εποχής ήταν ανίκανες να βοηθήσουν σε ένα τέτοιο έργο. Από την άλλη, η εποχή κραύγαζε: καθώς συγκλονιστικές αλλαγές ήταν προ των πυλών (αλλαγές που ξεκινούσαν από την εμφάνιση των νέων μήνια, περνούσαν στην εμφάνιση του μετανάστη εργάτη και ολοκληρώνονταν με το ξέσπασμα της νέας φάσης του παγκόσμιου πολέμου), οι οργανωτικές δομές και οι γνώμες ενός χώρου που μάλιστα διεκήρυττε για τον εαυτό του ότι ήταν ριζοσπαστικός δε γίνονταν να μείνουν απaráλλακτες. Έπρεπε «να κάνουμε κάτι».⁵ Κι όσο γι' αυτό το κάτι;

Μαζεύτηκαν το φθινόπωρο επτά άνθρωποι. Ηλικίες; Μεταξύ 17 και 33 χρόνων.

Κι αφού απέρριψαν την ιδέα να φωνάξουν τους πάντες:

Χωρίς άλλες απαιτήσεις, με μόνη προϋπόθεση την εμπιστοσύνη στον άλλο φτιάχτηκαν τα προσκλητήρια. Ατομικά, χωρίς ιδεολογικά κριτήρια, με μόνη ελπίδας πως μια ή πέντε κουβέντες ανάμεσα σε ανθρώπους που δεν κρατάνε μαχαίρι ο ένας για τον άλλο «κάπου μπορεί να βγάλει»... Για να «κάνουμε κάτι»... Έτσι θολό κι αόριστο όπως ακούγεται... Τον Οκτώβρη λοιπόν του '93 μια Κυριακή μεσημέρι, μαζεύτηκαν 35 άνθρωποι στο στέκι στο Περιστέρι [...]

Κι αυτό ήταν. Χωρίς «απαιτήσεις», στη βάση της «εμπιστοσύνης», χωρίς «ιδεολογικά κριτήρια». Δηλαδή, μπροστά σε μια κατάσταση, όπου η Ιστορία κάλπαιζε, οι πρώτες προσπάθειες οργανωτικής συγκρότησης των αυτόνομων ξεκινούσαν από τις πιο μίνιμουμ βάσεις. Ο πήχης χαμηλά κι ό,τι γίνεται. Και το εντυπωσιακό είναι ότι κάτι έγινε. Γιατί ήταν μέσα σ' αυτές τις συζητήσεις του χαμού που πρωτοδιατυπώθηκε η ιδέα της μόνιμης και σταθερής οργάνωσης:

Μπορούμε να μαζευόμαστε μια φορά τη βδομάδα όλοι μαζί. [Κι έτσι] καταλήξαμε σ' ένα εβδομαδιαίο ραντεβού όλων, κάθε Κυριακή.

Ένα μικρό βήμα είχε γίνει. Αυτό που χρειαζόταν η εποχή ήταν συλλογικές διαδικασίες – κι όχι άτομα με αποφάρες και πλήρη απουσία δέσμευσης. Ειδικά, όταν τα ανεμομαζώματα ήταν της μόδας, η επιδίωξη μόνιμων δομών γεννούσε αισθήματα εμπιστοσύνης και αισιοδοξίας στους συμμετέχοντες. Τα αισθήματα αυτά ήταν τόσο συνταρακτικά που όσοι τα βίωσαν έκριναν σκόπιμο να τα προσφέρουν στον ιστορικό του μέλλοντος:

Καταιγίδα ενθουσιασμού από μόνο το γεγονός πως (επιτέλους!) συζητάμε, ακούει ο ένας τον άλλο, και δεν πλακωνόμαστε.

Και μέσα στην καταιγίδα ενθουσιασμού κι άλλες (αυτόνομες) ιδέες: η αυτοχρηματοδότηση με την μορφή της μόνιμης μηνιαίας εισφοράς λειτούργησε εκτός

ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΕΝΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΤΑΣΤΡΑΦΕΙ

Εξώφυλλο του περιοδικού ΚΛΙΚ το 1995. Τετραχρωμίες, χοντρό ιλουστρασιόν χαρτί και μοντέλα στην πρώτη σελίδα. Μέσα θέματα του είδους «αυτά θέλουν οι γυναίκες στο κρεβάτι», «σκάνδαλα στην Αθήνα» και «ολόγυμνες αλήθειες». Με τον τρόπο του το ΚΛΙΚ υπήρξε συνώνυμο μιας ολόκληρης εποχής. Σεξισμός, μπανιστήρι και ρατσισμός τρία σε ένα.

των άλλων κι ως έμπρακτη κριτική στην ιδέα ότι η χρηματοδότηση του αντιεξουσιαστικού χώρου πρέπει να προέρχεται από «συναυλίες, πάρτυ, εμπόριο».

Και ταυτόχρονα η ανάδειξη της ανάγκης ότι χρειαζόταν «οργανωτική επασχόληση με συγκεκριμένα θέματα που δεν είναι σε κάποια ιδεολογική επικαιρότητα» έμοιαζε με καμπανάκι κινδύνου: τα σύμβολα και οι ιδεολογικές συνήθως υπόσχονταν την απελευθέρωση, αλλά εξίσου συχνά καταλήγουν να εγκλωβίζουν ανθρώπους κι ιδέες στα στενά όρια των «επαναστατικών μαγαζιών». Οπότε, η δύναμη των συμβόλων καλό θα ήταν να υποχωρήσει μπροστά στην ισχύ των περιεχομένων:

Καταλήξαμε πως μας ενδιαφέρουν, λιγότερο ή περισσότερο, θέματα της εργασίας, των μ.μ.ε. και της ροκ βιομηχανίας.

Η επιλογή θεμάτων είναι, αν μη τι άλλο, ενδιαφέρουσα. Γιατί αποδεικνύει, έστω κι εμμέσως ότι εκείνοι κι εκείνες που οργανώθηκαν στις πρώτες απόπειρες αυτόνομης οργάνωσης αναζητούσαν εύστοχες κατευθύνσεις. Και μπορεί μεν αυτές οι κατευθύνσεις να μην είχαν θεωρητική επεξεργασία ή να μην γίνονταν πλήρως κατανοητές, αλλά οι άνθρωποι που τις υποστήριζαν καταλάβαιναν από ένστικτο τη σημασία τους. Το θέμα «εργασία» αντανακλούσε την αηδία μιας γενιάς ανθρώπων οι οποίοι εργάζονταν στις χαμηλές κλίμακες του καταμερισμού της εργασίας, την ίδια στιγμή που η ιδεολογία της εποχής σάλπιζε ότι οι καλοπληρωμένες δουλειές γραφείου είναι το μέλλον. Το θέμα μμε προέκυπτε, καθώς τα νέα ιδιωτικά μήνια έκαναν την εμφάνισή τους και προμόταραν ολημερίς την ιδεολογία του lifestyle και τον τσαμπουκαλεμένο αριστεροδεξιό πατριωτισμό τύπου Μαλβίνας και «Μαύρης Τρύπας». Κι ήταν την ίδια περίοδο που οι πρώτες αυτόνομες αναζητήσεις έθεταν το ζήτημα του «αντιμμε» και της «αντιπληροφόρησης» ως επίθεση στον μεσολαβητικό ρόλο των μμε. Το θέμα «ροκ βιομηχανία» έβαζε στην πραγματικότητα τα ζητήματα της συλλογικής αυτοέκφρασης και της μετατροπής του ελεύθερου χρόνου σε ζώνη κερδοφορίας του Κεφαλαίου. Γι' αυτές τις επιλογές θα προσπαθήσουμε να πούμε περισσότερα πράγματα παρακάτω.

Η ΑΥΤΟΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ LIFESTYLE

Όπως θα έχει καταλάβει καλά όποιος έχει συμμετάσχει σε κάποιου είδους επίσημη μορφή πολιτικής οργάνωσης είτε πρόκειται για Κόμμα, κομματική νεολαία ή συνδικάτο, τα βαριά πολιτικά καθήκοντα του επαναστάτη προκύπτουν από μια ατζέντα που προκύπτει από κάποιους τρίτους ερήμην των ενδιαφερομένων. Και συνήθως αυτά τα καθήκοντα πολύ λιγότερο έχουν να κάνουν με τις

άμεσες ταξικές εμπειρίες των ανθρώπων που παραδοσιακά στελεχώνουν αυτές τις δομές και πολύ περισσότερο κατευθύνονται προς την επίτευξη της «Επανάστασης».⁶ Το όλο πράγμα δημιουργεί ξενέρωμα μεγίστου είδους. Η ζωή του Τρότσκι (ο Τρότσκι εδώ μπαίνει καταχρηστικά, στη θέση του βάλτε όποιο μεταφυσικό τοτέμ της επανάστασης θέλετε) αποκτά τεράστια σημασία για τη ζωή του επαναστάτη και ταυτόχρονα τα άμεσα βιώματα, ο τρόπος που περνάμε την καθημερινότητά μας, οι ερωτικές σχέσεις, οι πολιτιστικές αναζητήσεις, όταν δεν εξορίζονται τελείως από το επαναστατικό πρόγραμμα γίνονται ζητήματα δεύτερης γραμμής.

Απ' τις πρώτες γραπτές εμφανίσεις των Αυτόνομων αντιλαμβάνεται κανείς ότι το ζήτημα ενδιέφερε. Δεν ήταν μονάχα ότι όπως κάθε αξιοπρεπής νέος της εποχής έτσι και οι αυτόνομοι κι αυτόνομες των αρχών των '90s έψαχναν τις αναφορές τους στη μουσική, στο χορό, στο σινεμά, στα κόμικ και πάει λέγοντας. Ήταν κιόλας ότι την ίδια περίοδο ο πολιτιστικός ιμπεριαλισμός του lifestyle πρόβαλε ως αντίπαλο δέος για το τι έπρεπε να γίνει με τον ελεύθερο χρόνο, την κατανάλωση και την ιδεολογία της εποχής.

Δεδομένου ότι ακόμη ο κόσμος δεν είχε καλωδιωθεί στο internet, το βαρύ πυροβολικό του lifestyle συγκεντρωνόταν γύρω απ' τα τετράχρωμα ιλουστράσιόν περιοδικά τύπου ΚΛΙΚ και τις αντίστοιχες τηλεοπτικές εκπομπές και διαφημίσεις. Είναι σημαντικό ότι στην πρώτη γραμμή του εχθρού υπηρετούσαν άνθρωποι που είχαν θητεύσει στις οργανώσεις της θεσμικής και εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς και του χώρου. Αυτοί παρήγαγαν ατάκες, εικόνες και σύμβολα που διαφήμιζαν τη νέα εποχή και την επιθετικότητά της. Ο άντρας ως αρσενικό - κυνηγός, γοητευτικός και πλούσιος, η γυναίκα ως σκευός ηδονής, σέξι και μπλαζέ σφράγισαν τις εκστρατείες του lifestyle. Μαζί πήγαινε και η ιδέα ότι είναι μαγκιά να είσαι πλούσιος και να συχνάζεις σε in μαγαζιά. Τότε εμφανίστηκε το επάγγελμα του πορτιέρη που έκανε face control. Και απ' την άλλη: όσοι αρνούσαν ή δεν μπορούσαν να είναι in ελεεινολογούνταν ως κολλημένοι ή «γύφτοι». Εννοείται ότι οι νεοφερμένοι προλετάριοι από τα Βαλκάνια ήταν διπλός στόχος: και φτωχοί και εκτός φάσης.

Η επέλαση του «μούρη-κώλοι και καριέρα» ήταν μάλλον αδύνατον να περάσει ασχολίαστη από όποιον κι όποια διατηρούσε έστω και ελάχιστα ψήγματα αξιοπρέπειας. Όπως ήταν λογικό, το lifestyle και η ιδεολογία του προκαλούσε αναγούλα στους πρώτους αυτόνομους. Για παράδειγμα τον Απρίλη του 1996 γράφονταν πράγματα σαν κι αυτά παρακάτω:

Μπήκαμε στο μάτι του κυκλώνα... Χάσαμε, κυνηγώντας τα ροζ αμερικανικά όνειρα, χάσαμε τα ήδη κεκτημένα εφόδια του αγώνα μας. Ξεπουλώντας τα στο βωμό του clubbing, του shopping, του in κι out of fashion. Θύματα στο στόχαστρο των ΜΜΕ, των ιλουστράσιόν εγχειριδίων [...]

Οπότε το ζήτημα της αυτοέκφρασης μέσα στα '90s αποδείχθηκε κομβικό, τόσο κομβικό που αν πιστέψουμε τους Απόγονους των Βανδάλων απ' τις πρώτες τους προτεραιότητες ήταν η δημιουργία ομάδας ενάντια στη ροκ βιομηχα-

νία, η οποία στην πραγματικότητα ήταν μια ομάδα που φιλοδοξούσε να ασκήσει κριτική στο lifestyle, στο εμπόρευμα και στο Θέαμα. Και ταυτόχρονα μια ομάδα που προσπάθησε να βγάλει την «Τέχνη» στο δρόμο. Μια απ' τις πιο ενδιαφέρουσες τέτοιες απόπειρες μάς φάνηκε κι αυτή:

Βρήκαμε κάποιους συντρόφους που έπαιζαν μουσική [...] και στις 2 Ιούνη ημέρα Πέμπτη στην πλατεία Κυψέλης έγινε το πρώτο πείραμα. Συναυλία σε πλατεία χωρίς προειδοποίηση [...] συναυλία χωρίς άλλη αιτία έξω απ' την ίδια την μουσική, πιστεύοντας ότι η μουσική στο δρόμο ήταν ένας αόκλητος τρόπος να διαταράξουμε την αδυσώπητη κανονικότητα της καθημερινότητας. [...] αποδεικνύουμε έμπρακτα ότι δημιουργία υπάρχει όπου υπάρχουμε και δημιουργούμε. Μια νοικιασμένη γεννήτρια και μερικά όργανα φτάνουν για ν' αλλάξουν έστω και για λίγο την εικόνα της πόλης. [...] Αρκεί να έχουμε το θράσος να κάνουμε τις σκέψεις μας πράξη.⁸

Η αυτοαξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου και της συλλογικής δημιουργικότητας υπήρξε σχεδόν σύμφυτη με τις αναζητήσεις της Αυτονομίας. Κι ανάποδα: η ιδέα ότι η σχέση Κεφάλαιο έχει επιβάλλει τη δικτατορία της σε όλες τις σφαίρες της ανθρώπινης δημιουργικότητας (δηλαδή όχι μόνον στην εργασία) υπήρξε καθοριστική για την εξέλιξη των αυτόνομων πρακτικών.

ΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΔΟΥΛΕΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΜΙΑ ΠΛΗΓΗ ΠΟΥ ΠΑΣΧΙΖΕΙ ΝΑ ΚΛΕΙΣΕΙ

Όμως το lifestyle δεν ήταν παρά η κορυφή του παγόβουνου. Την περίοδο 1991-1996 το ελληνικό κράτος αναμείχθηκε ενεργά σ' αυτό που θα μπορούσε να ονομαστεί νέα φάση των Βαλκανικών Πολέμων. Δηλαδή, όπως καταλαβαίνουμε τα πράγματα σήμερα, το ελληνικό κράτος συμμετείχε ήδη εξαρχής στον τέταρτο Παγκόσμιο Πόλεμο, οργανώνοντας πόλεμο δι' αντιπροσώπων με το τουρκικό κράτος. Την περίοδο 1991-1996 το ελληνικό κράτος κανόνισε τη διάλυση ή εισβολή στο κράτος της Μακεδονίας από κοινού με το κράτος της Σερβίας. Οργάνωσε την παρακρατική προβοκάτσια απέναντι στο αλβανικό κράτος με σκοπό να προκαλέσει πολεμικό επεισόδιο (υπόθεση ΜΑΒΗ). Συμμετείχε ενεργά στο σφαγείο της Βοσνίας και στη μαζική σφαγή δεκάδων χιλιάδων Βόσνιων. Και τέλος έφτασε μίαν ανάσα πριν τον πόλεμο με την Τουρκία (Ιμια).

Στο εσωτερικό του ελληνικού κράτους οι ιμπεριαλιστικές περιπέτειες μεταφράστηκαν σε κρατικά οργανωμένα εθνικά συλλαλητήρια, σε αντιτουρκισμό ειδικά και αντιμουσουλμανισμό γενικά, σε κλίμα εθνικού παροξυσμού εκπορευόμενο από τα ΜΜΕ και σε ελεγχόμενη επανεμφάνιση των φασιστών στο πεζοδρόμιο.

Κι εν τω μεταξύ, οι εξελίξεις στη γειτονιά του ελληνικού κράτους συνέβαιναν εν τω μέσω παγκόσμιων ανακατατάξεων. Το εναρκτήριο λάκτισμα της πρώτης φάσης του τέταρτου παγκοσμίου πολέμου ήταν η εισβολή στο Ιράκ το 1991. Η εισβολή αυτή ερχόταν σε ευθεία αντίθεση με τα συμφέροντα του τουρκικού

αντι-λεξικό

της καθημερινής ζωής

6

ΑΘΗΝΑΙΣ '95

ΕΝΤΥΠΑ ΔΡΟΜΟΥ

Κυκλοφόρησαν στους δρόμους της Αθήνας, σε σχολεία και σε πλατείες. Μοιράστηκαν σε στάσεις λεωφορείων, έξω από σινεμά και σε συναυλίες. Ήταν ένας εύκολος τρόπος να μοιραστείς δυο κουβέντες στο όρθιο. Με ανθρώπους που δεν ήξερες, αλλά ποτέ δεν ξέρεις. Ξερί ή οκτώ σελίδες τυπωμένο χαρτί ήταν αρκετές για να χωρέσουν δυο τρία κείμενα, δυο τρία σκίτσα, δυο τρία ποιήματα. Και να γράψουν «κάτι» άνθρωποι που είναι προορισμένοι να μη γράφουν «τίποτα». Κι αυτοί που τα έπαιρναν; Σε άλλους έκανε κλικ το περιεχόμενο, σε άλλους αρκούσε απλώς και μόνο η χειρονομία της προσφοράς, δίχως προσμονή ανταλλάγματος. Αλλά στην πραγματικότητα κανείς δε μπορεί να πει με σιγουριά τι συνέβαινε με όλα αυτό το χαρτί που μοιραζόταν σε «αγνώστους» εκεί έξω στο δρόμο. Να πούμε ένα που έχουμε καταλάβει εμείς; Ότι τα έντυπα δρόμου διαμόρφωναν ένα υπόγειο δίκτυο κυκλοφορίας «παράξενων» ιδεών στο χώρο της μητρόπολης. Και πως πολλές φορές αυτές οι ιδέες δεν ήταν και τόσο μειοψηφικές όσο αρχικά νομίζαμε...

κράτους, το οποίο απευχόταν όσο τίποτα τη διάλυση του Ιράκ. Το τουρκικό κράτος, μαζί και τα γειτονικά του κράτη, καταλάβαιναν ότι η εισβολή στο Ιράκ θα πυροδοτούσε γενική διάλυση της Μέσης Ανατολής, πράγμα που από την ειδική οπτική του τουρκικού κράτους μεταφραζόταν σε άνοιγμα του κουρδικού ζητήματος και διακινδύνευση της εδαφικής ακεραιότητας της Τουρκίας. Για τους ίδιους ακριβώς λόγους, από την ειδική οπτική του ελληνικού κράτους η διάλυση του Ιράκ άνοιγε προοπτικές στριμώγματος της γείτονος. Οι μουσικές υπηρεσίες του ελληνικού κράτους εργάστηκαν διπλοβάρδια υποστηρίζοντας κάθε διαλυτική τάση στο εσωτερικό του τουρκικού κράτους σε τέτοιο βαθμό που μέσω παρακρατικών δικτύων υποστήριξης η ηγεσία του ΡΚΚ φυγαδεύτηκε στην Ελλάδα όταν το πράγμα χόντρυνε αρκετά.

Αλλά και στο μέτωπο των Βαλκανίων ο ελληνοτουρκικός ανταγωνισμός οδήγησε το μεν τουρκικό κράτος να αναζητά πάτημα στην υποστήριξη των Βόσνιων μουσουλμάνων τους δε Έλληνες να συμμαχούν με τους Σέρβους και τους Σερβοβόσνιους ενάντια στους Βόσνιους μουσουλμάνους σε έναν war by proxy με την Τουρκία στη βαλκανική ενδοχώρα. Το αποτέλεσμα είναι πια γνωστό κι έχει μείνει γνωστό ως «σφαγείο της Βοσνίας» και «γενοκτονία της Σρεμπρένιτσα». Το ίδιο γνωστή είναι πια και η συμμετοχή των Ελλήνων στη μαζική ανθρωποσφαγή.

Η παρακρατική προβοκάτσια εναντίον της Αλβανίας με την αποστολή Ελλήνων κομάντος στη μεθοριακή γραμμή και την δολοφονία Αλβανών στρατιωτικών με στόχο την πρόκληση πολεμικής σύρραξης το 1994 ακολουθήθηκε ένα χρόνο μετά από το επεισόδιο των Ιμίων, την κήρυξη μερικής επιστράτευσης και έναν παρατρίχα πόλεμο μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Φυσικά, αυτή η περιγραφή χρειάστηκε τριάντα χρόνια για να μπορέσει να διατυπωθεί με τον τρόπο που διατυπώνεται εδώ. Την ώρα που το πράγμα συνέβαινε, κανείς δεν μπορούσε να καταλάβει τίποτε.

Το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1990 υπήρξε ενδεικτικό της νέας εποχής. Το εγγύς εξωτερικό του ελληνικού κράτους άλλαζε με ταχείς ρυθμούς κι οι εξελίξεις άνοιγαν την όρεξη στις ιμπεριαλιστικές βλέψεις των Ελλήνων. Κατά παράδοξο τρόπο οι Αυτόνομοι στην Ελλάδα έμειναν σχεδόν σιωπηλοί απέναντι στον ορμαγδό. Το εξωτερικό ζήτημα είχε ανοίξει, αλλά αντί να κινητοποιεί το λόγο και τις πρακτικές των Αυτόνομων δημιουργούσε χαρακτηριστική αμηχανία. Ενδεικτικό της αμηχανίας απέναντι στην ιμπεριαλιστική πολιτική του ελληνικού κράτους είναι

το γεγονός ότι οι αναφορές στα επεισόδια των βαλκανικών διακρατικών συγκρούσεων και στον ελληνοτουρκικό ανταγωνισμό είναι μετρημένες στα δάκτυλα. Και σχεδόν ποτέ δεν ξεπερνούσαν το σιχτίρισμα για τα «εθνικά δίκια» ή τη γενική κι αφηρημένη εναντίωση στον πόλεμο. Ακόμη και τα «μακεδονικά συλλαλητήρια», που επί της ουσίας υπήρξαν μια σιωπηρή αφορμή για τη σύσταση των Απόγονων των Βανδάλων δεν είχαν διαφορετική αντιμετώπιση. Το *Αντιλεξικό της Καθημερινής Ζωής*, το έντυπο δρόμου που έγραφαν και μοίραζαν οι Απόγονοι των Βανδάλων από τον Φλεβάρη του 1994 έως και τον Απρίλιο του 1996 κυκλοφορούσε ακριβώς μέσα σ' αυτή την περίοδο που περιγράφουμε. Κι όμως πουθενά δε θα βρει κανείς αναφορά στις πολεμικές περιπέτειες του ελληνικού κράτους, λες και το ζήτημα αφορούσε μιαν άλλη περίοδο ή κάποιο άλλο κράτος.

Κι όμως: οι ελλείψεις των Αυτόνομων γύρω απ' τις εξωτερικές περιπέτειες του ελληνικού κράτους μπορεί να ήταν τεράστιες κι η θεωρητική επεξεργασία μηδανική, αλλά ακόμη κι έτσι οι Αυτόνομοι είχαν καταφέρει να αγγίξουν μια μικρή πλευρά του ζητήματος που στο μέλλον έμελλε να αποδειχτεί καθοριστική. Γιατί να μεν οι Αυτόνομοι αποτύγχαναν να καταλάβουν το ζήτημα ως κομμάτι του εξελισσόμενου παγκοσμίου πολέμου, αλλά από την άλλη αντιλαμβάνονταν εμπειρικά μιαν άλλη πλευρά του ίδιου θέματος. Λέμε για το γεγονός ότι οι Αυτόνομοι καταλάβαιναν ότι κάτι συμβαίνει παρατηρώντας και αντιπαλεύοντας τους φασίστες και τα έργα τους:

Χωριστήκαμε σε παρέες με παπάκια κι αναλάβαμε το σβήσιμο όλων των φασιστικών συνθημάτων από την Αθήνα.⁹

Δηλαδή: μπροστά στο ξεδίπλωμα των πολιτικών που άγγιζαν το εγγύς εξωτερικό επικρατούσε τρόμος κι ακατανοησία· μπροστά στους φασίστες και στη μάχη για το πεζοδρόμιο αναδυόταν βολонταρισμός και αποφασιστικότητα. Οι Αυτόνομοι αδυνατούσαν να τα βάλουν με τον ελέφαντα (τα «εθνικά θέματα») και αυτό τους οδηγούσε να τα βάλουν με την ουρά του (τους φασίστες). Από μια άποψη, αυτό καταδείκνυε υπαρκτές οργανωτικές και πολιτικές αδυναμίες. Από μια άλλη άποψη, το ίδιο ζήτημα άνοιγε καινούριες δυνατότητες. Και τούτο γιατί η φυσική / πολιτιστική / ιδεολογική / ταξική απέχθεια προς τους φασίστες αντί να κλείνει τον ορίζοντα, στην πραγματικότητα τον άνοιγε. Οι αδυναμίες των Αυτόνομων ήταν ταυτόχρονα αδυναμίες που αφορούσαν όλο το φάσμα του ριζοσπαστικού χώρου (οι υπόλοιποι στήριζαν την επιθετικότητα του ελληνικού κράτους). Οι δυνατότητες που επεδείκνυαν οι Αυτόνομοι δεν διακρίνονταν πουθενά αλλού.

BAROCK UP YOUR ASS

Η μπροσούρα *Barock up your ass* εκδόθηκε τον Απρίλη του 1994 από την υποομάδα των Απόγονων των Βανδάλων που είχε συσταθεί για να ασκήσει κριτική στη ροκ βιομηχανία. Μπορεί κανείς να αντιληφθεί το είδος των προτύπων με τα οποία βομβαρδιζόταν μια ολόκληρη γενιά, αλλά και τους τρόπους αυτοέκφρασης με τους οποίους πειραματιζόταν ένα κομμάτι της ίδιας γενιάς ως απόδραση από το lifestyle και τη δικτατορία του εμπορεύματος διαβάζοντας αποσπάσματα σαν τα παρακάτω.

Δε γουστάρουμε τη μόστρα, τη μαγκιά, την ψευτιά, τις μόδες, τις εϊσόδους, τους νταβάδες, τα «έτσι πρέπει» κι «έτσι είναι», τους εμπόρους των ανθρώπινων σχέσεων, τους εμπόρους των αναγκών μας (για μουσική, χορό, επικοινωνία), τους εμπόρους της διαφορετικότητάς μας (αν τελικά είμαστε διαφορετικοί), τα σεξουαλικά πρότυπα που μας πουλάνε, την αγοραπωλησία, τη διαφήμιση, τις δημόσιες σχέσεις, το κενό που αφήνει η υπερκατανάλωση, το αίσθημα ότι τα έχεις δει όλα

Γουστάρουμε την παρέα, τα πάρτυ από μας για εμάς, τις συναυλίες στις πλατείες, τα γκράφιτυ, την επικοινωνία, τη φιλία, το χαβαλέ, τον έρωτα, τη μουσική, το χορό, την έκφραση, τη δημιουργία, γουστάρουμε να έχουμε πράγματα να δώσουμε και πράγματα να πάρουμε

Γιατί εκκινώντας από το ζήτημα τι είναι οι φασίστες και πως πολεμούνται μπορούσε κανείς να οδηγηθεί σε κατάδυση σε ξεχασμένα επεισόδια που έφτιαξαν την Ιστορία του ελληνικού κράτους. Κι άρα σε αναμέτρηση με τις σύγχρονες προτεραιότητες των μηχανισμών εξωτερικής πολιτικής. Το επεισόδιο στα Ίμια προκάλεσε γενικό κοινωνικό σοκ, γιατί ο πόλεμος σταμάτησε να είναι μια μακρινή πιθανότητα κι έγινε μια ρεαλιστική προοπτική. Οι Αυτόνομοι δε γλίτωσαν το σοκ. Λίγο καιρό μετά αφιέρωσαν τη λειτουργία μιας ολόκληρης ομάδας (Άρνηση Εκτέλεσης Καθήκοντος λεγόταν) στην αναμέτρηση με τα εθνικά θέματα. Αυτό που τριγυρούσε από κεφάλι σε κεφάλι ήταν απλό: Τι έγινε και φτάσαμε ως εδώ; Και κυρίως πώς να μη μας ξανασυμβεί την επόμενη φορά.

Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΜΙΧΛΗ

Αλλά ίσως η πιο βαρύνουσα συμβολή των Αυτόνομων μέσα στη δεκαετία του '90 ήταν η ανακάλυψη της νέας εργατικής τάξης στη θεωρία και στην πράξη. Και κατόπιν η χρησιμοποίηση της εργατικής τάξης, αυτού που μετέπειτα ονομάστηκε το «ταξικό», ως όπλο για τον πολιτικό διαχωρισμό από την Αριστερά και διάφορα κομμάτια του χώρου.

Καταλαβαίνουμε ότι σήμερα το ζήτημα ενδέχεται να μην γίνεται κατανοητό με τη σημασία που είχε τότε, σε κάθε περίπτωση πάντως οι αυτόνομοι είχαν έγκαιρα αντιληφθεί τις μεγάλες αλλαγές τις οποίες είχε υποστεί η διάρθρωση του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού κι είχαν αρχίσει να μιλάνε με περισσή αυτοπεποίθηση. Το αναφέρουμε ως κατόρθωμα και νομίζουμε ότι δεν κάνουμε λάθος. Γιατί οι αυτόνομοι μεγάλωσαν μέσα στον κόσμο του πασόκου Ρίφκιν, και του δεξιού Φουκουγιάμα. Ο μεν πρώτος διακήρυττε το τέλος της εργασίας.¹⁰ Ο δε δεύτερος το τέλος της Ιστορίας εν γένει.¹¹ Η ιδέα του τέλους γοήτευε τους διανοούμενους της εποχής ακριβώς επειδή κανείς δεν ήθελε να παραδεχτεί ότι αυτό που ήταν εν εξελίξει δεν ήταν κάποιου είδους τέλος, αλλά η αρχή της καινούριας φάσης του παγκόσμιου πολέμου. Για να μην τα πολυλογούμε, η ιδέα που είχε κυριαρχήσει ήταν ότι η εργατική τάξη ήταν μια κατάσταση των παλαιών εποχών και πως οι νέες συνθήκες έχουν κανονίσει την επέκταση του τριτογενούς τομέα, μαζί κι ένα μέλλον πλούτου. Κοινώς ήταν μαλακία να δουλεύεις. Οι μαζικοί διορισμοί στο Δημόσιο και η έκρηξη του τομέα των υπηρεσιών ήταν το μέλλον. Αρκεί να είχες τα κατάλληλα κονέ. Τα νέα ΜΜΕ ήδη αποθέωναν τη

χλιδή ως φάση και κορόιδευαν τους Αλβανούς (επειδή ήταν εργάτες).

Μέσα σ' αυτό το περιβάλλον υποτίμησης και διανοητικής κατάπτωσης, ήταν σημαντικό που μπορούσαν να λέγονται πράγματα, όπως το εξής:

Το ζήτημα της μαύρης εργασίας, σε μια πρώτη φάση, έχει να κάνει με πολύ μεγάλα κομμάτια της νεολαίας, των νέων εργαζομένων και των εργατών μεταναστών. Από κει και πέρα είναι μια κατάσταση που διευρύνεται. Στο εσωτερικό της εργασίας το ποσοστό αυτών των σχέσεων θα πρέπει να είναι μεγάλο και μεγαλώνει συνέχεια [...] Είναι εμπειρίες που τις έχουμε όλοι εδώ πέρα, από δουλειές που έχουμε δουλέψει ανασφάλιστοι, με μεροκάματα που δε μας τα πλήρωσαν ποτέ, με σχέσεις εργασίας του είδους «έλα σήμερα που σε χρειάζομαι – αύριο κάτσε – μεθαύριο πάρε με τηλέφωνο να δούμε κλπ».¹²

Ακριβώς επειδή η ταξική τους σύνθεση ήταν τέτοια, οι αυτόνομοι καταλάβαιναν ότι το γυαλιστερό μέλλον που υποσχόταν η ιδεολογία της γκλαμουριάς ήταν ένα ψέμα. Για την ακρίβεια, ήταν μια συνθήκη ταξικής πώλωσης. Η άνοδος των μεσοστρωμάτων προχωρούσε με κρατική εγγύηση κι αυτό διαφημιζόταν ως γενική πρόοδος. Φυσικά η ταξική εκμετάλλευση όχι μόνο δεν είχε πάψει ποτέ, αλλά ίσα ίσα είχε ανανεωθεί στο πρόσωπο των βαλκάνιων προλεταρίων. Η λεηλασία του πολυεθνικού προλεταριάτου ήταν μια σκληρή κι απτή πραγματικότητα για όποιον μπορούσε να δει και να καταλάβει τις νέες συνθήκες που διαμορφώνονταν στα κοινωνικά υπόγεια. Οι αυτόνομοι υπήρξαν μέρος αυτής της νέας κοινωνικής κίνησης κι από αυτή τη σκοπιά εξέταζαν τον κόσμο. Η εργατική τάξη υπήρχε κι επιπλέον από καιρό σε καιρό εκδήλωνε την ανταγωνιστικότητά της. Όπως χαρακτηριστικά γραφόταν:

Μια περιοχή της κοινωνικής ζωής, «η δουλειά», που θεωρείται γενικά «τελειωμένη ιστορία» για τον κοινωνικό ανταγωνισμό, όχι μόνον δεν είναι τελειωμένη, αλλά διατρέχεται από πολλά υπόγεια ρεύματα αντιστάσεων. Ρεύματα που ούτε «καταγράφονται» με επίσημο τρόπο, ούτε πρόκειται ποτέ να κάνουν κάτι τέτοιο: απλούστατα ανήκουν και διαμορφώνουν μια εντελώς καινούρια κουλτούρα αντίστασης, που όχι μόνον δεν έχει σχέση με την κλασική πολιτική και τις ιδεολογίες της, αλλά τα αρνείται όλα αυτά, τα απεχθάνεται ασυνείδητα ίσως, αλλά συστηματικά.¹³

Δηλαδή: καθώς οι επίσημες εργατικές οργανώσεις τύπου συνδικάτο και σωματείο είχαν ενταχθεί αρμονικά στις νέες κρατικές προτεραιότητες και καθώς η κλασική πολιτική είχε γίνει πια ολοφάνερα μέρος του προβλήματος, μεγάλα κομμάτια των νέων εργαζομένων απέφευαν να «οργανωθούν», όχι τάχα επειδή οι συνθήκες εκμετάλλευσης είχαν σταματήσει, αλλά ακριβώς επειδή οι ίδιοι οι «εκπρόσωποι» της εργατικής τάξης λειτουργούσαν εναντίον των συμφερόντων της.

Όποιοι (και ήταν κάμποσοι) σε πείσμα του «τέλους της εργασίας» ήταν αναγκασμένοι να δουλεύουν σε δουλειές υποτιμημένες, είχαν αναπτύξει διανοητικές άμυνες. Ξεκινώντας από την άμεση εμπειρία της δουλειάς στον πάτο του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας, διάφοροι απ' αυτούς που εντάχθηκαν στις πρώτες ομάδες της Αυτονομίας εκδήλωναν μίαν άρνηση συμμετοχής στις ιδεολογίες της νομοτελειακής ταξικής ανέλιξης. Η υποομάδα των Απόγονων των Βανδάλων που είχε ως θέμα της την εργασία απολογίζοντας τα πεπραγμένα της έγραφε σχετικά:

Ο περιστασιακά εργαζόμενος, ο μαύρος και κινητικός εργάτης εξακολουθεί να μας ενδιαφέρει. Βγάζουμε τρεις αφίσες με θέμα το μαύρο εργάτη σε τρεις αντίστοιχες εκδοχές, πολύ συνηθισμένες στο περιβάλλον μας: δουλειά σε συνεργείο, δουλειά σε αφισοκολλήσεις, εξωτερικές δουλειές με μηχανάκι. Την ίδια εποχή φίλες που δούλευαν γκαρσόνες σε μπαρ [...] είχαν βγάλει αφίσα με θέμα τη δουλειά σε μπαρ. Κολλούσαμε και τις τέσσερις; αφίσες μαζί γιατί είχαν βγει με ανάλογη λογική: να φανεί ποιο είναι το «παραμύθι» σε κάθε τέτοια δουλειά, στο όνομα του οποίου μπορεί κάποιος ή κάποια που δουλεύει να φάει πολλά σκατά.¹⁴

Για άλλη μια φορά στην Ιστορία, οι αυτόνομοι ανακάλυπταν το σκοτεινό υπόλοιπο που κρύβεται πίσω απ' τις αφηγήσεις περί αιώνιας προόδου και πλουτισμού. Την ίδια περίοδο, ο Τζωρτζ Καφέντζις, μιλώντας από διαφορετική θέση, ήρθε αντιμέτωπος με το ίδιο πρόβλημα. Ειρωνεύομενος τις ιδέες περί τέλους της εργασίας μίλησε για την αναγέννηση της σκλαβιάς.¹⁵ Για όποιον είχε την

ΣΤΟΥ ΒΡΕΓΜΕΝΟΥ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΔΕ ΜΙΛΑΝΕ ΓΙΑ ΝΕΡΟ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΑ Ο ΚΡΕΜΑΣΜΕΝΟΣ ΤΟ ΣΚΟΙΝΙ ΔΕΝ ΤΟ ΦΟΒΑΤΑΙ

Ο δημόσιος απολογισμός της ιστορίας των Απόγονων των Βανδάλων υπήρξε για τους σκοπούς αυτού του κειμένου βασικό σημείο αναφοράς. Τόσο πολύ που σκεφτήκαμε να το σκανάρουμε και να το ανεβάσουμε στο σάιτ μας μπας και θέλει κανείς να του ρίξει καμιά ματιά. Εκτός από την ιστορία και τις ιδέες που περιλαμβάνονται εκεί, μας φαίνεται σημαντικό να πούμε

και το εξής: το απολογιστικό κείμενο των Βανδάλων είναι απ' όσο γνωρίζουμε το πρώτο του είδους του. Η διάσωση της μνήμης δε συμβαίνει μονάχα από στεγνές ιστορικές προθέσεις. Είναι γνωστό ότι η μνήμη θέτει τις βάσεις για τη συνέχεια. Κι είναι επίσης γνωστό ότι όποιος ελέγχει τη μνήμη, δεν το κάνει για να εξηγήσει το παρελθόν, αλλά για να προβάλει την ιστορία στο παρόν κι άρα να αντιπαρατεθεί με το μέλλον υπό ευνοϊκότερους όρους. Σε κάθε περίπτωση, μπειτε στον κόπο να τη διαβάσετε αυτή την ιστορία – αν μη τι άλλο εξηγεί διάφορα πράγματα για το σήμερα.

απαιτούμενη ευαισθησία, μαζί και τη σχετική θέση στην ταξική πυραμίδα, διαπιστώσεις σαν κι αυτές που έκαναν οι Απόγονοι των Βανδάλων κι ο Τζωρτζ Καφέντζις ήταν προφανείς, αν κι όχι αυτονόητες. Η αναζήτηση του μαύρου εργάτη μέσα σε έναν κόσμο που ήθελαν να τον παρουσιάσουν λευκό κι αστραφτερό ήταν στην πραγματικότητα μια αναζήτηση εργατικής ανατίμησης. Σκαλίζοντας τα απόνερα της καπιταλιστικής ανάπτυξης, οι αυτόνομοι επί της ουσίας έψαχναν να ανασύρουν στην επιφάνεια την αξιοπρέπεια της εργατικής τάξης, η οποία έτρωγε επιθέσεις από παντού.

Αυτές οι ιδέες άφησαν παρακαταθήκη για το μέλλον. Η ενασχόληση με την ταξική διάρθρωση της ελληνικής κοινωνίας, το φιλτράρισμα σχεδόν κάθε ζητήματος μέσα από την οπτική του «ταξικού» οφείλει την προέλευσή της σ' αυτήν την πρώτη απέχθεια για τους γιάπηδες και την ιδεολογία τους, καθώς και στην εμπειρική διαπίστωση της ύπαρξης της εργατικής τάξης, μέσα απ' το παράδειγμα των Αλβανών εργατών.

Στο επόμενο

Λόγια κι έργα των αυτόνομων μεσ' στη μακρά δεκαετία του 1990
Μέρος Β' - Η περίοδος 1997-2003

βολο ότι θα συμφωνούσαν συλλογικά στην υιοθέτηση αυτής της πολιτικής υπογραφής. Παρ' όλα αυτά στα λεγόμενα και στις πρακτικές αυτών των συντρόφων είναι δυνατόν να ανιχνεύσει κανείς την προϊστορία κάποιων εκ των σημερινών οργανωτικών μορφών και διανοητικών εργαλείων των σημερινών αυτόνομων.

3. Απόσπασμα από το εισαγωγικό κείμενο του απολογισμού των Απόγονων των Βανδάλων, ό.π.
4. Στο ίδιο.
5. Η φράση διατυπωνόταν αυτολεξεί στο κείμενο απολογισμού των Απόγονων των Βανδάλων, ό.π. Στο ίδιο κείμενο ανήκουν κι όλα τα υπόλοιπα αποσπάσματα αυτής ενότητας.
6. Για το ζήτημα δεξ σχετικά «Αυτονομία και Επανάσταση», περιοδικό *antifa* #62.
7. Απόσπασμα από κείμενο που περιλαμβάνεται στο έντυπο δρόμου 15, Απρίλης 1996 που εξέδιδε «μια πρωτοβουλία συντρόφων από το Αυτοδιαχειριζόμενο Στέκι Περιστερίου».
8. Περί ροκ και εμπορίου. Περιλαμβάνεται στον απολογισμό των Απόγονων των Βανδάλων, ό.π.
9. Απόσπασμα από το εισαγωγικό κείμενο του απολογισμού των Απόγονων των Βανδάλων, ό.π.
10. Οι ιδέες του Ρίφκιν περί τέλους της εργασίας περιλαμβάνονται στο *Το Τέλος της Εργασίας και το Μέλλον της: η Δύση του Παγκόσμιου Εργατικού Δυναμικού και το Χάραμα της μετὰ την-αγορά-Εποχής*, Λιβάνης, 1996.
11. Αναφερόμαστε εδώ στο *Το τέλος της Ιστορίας και ο Τελευταίος Άνθρωπος*, Λιβάνης, 1992.
12. Προφορική τοποθέτηση στην εκδήλωση «Βαριέμαι να Δουλεύω» που διοργάνωσε η ομάδα ενάντια στην εργασία των Απόγονων των Βανδάλων το Φλεβάρη του 1995 σχετικά με τις νέες συνθήκες εργασίας. Ένα μεγάλο μέρος της συζήτησης παρατίθεται στο περιοδικό *Σαμποτάζ*, τεύχος 17-18 Μάης – Ιούλης 1995.
13. Απόσπασμα από το κείμενο απολογισμού των Απόγονων των Βανδάλων, ό.π.
14. Ό.π.
15. Αναφερόμαστε εδώ στο κείμενο του Καφέντζις «Το Τέλος της Εργασίας ή η Αναγέννηση της Σκλαβιάς» που γράφτηκε το 1998. Στα ελληνικά κυκλοφορεί από τις εκδόσεις του Αρχείου 71 στη συλλογή *Η Εργασία, η Ενέργεια, η Κρίση και το Τέλος του Κόσμου*, 2012.

1. Έτσι αρχίζει η προκήρυξη με τίτλο «Λίγα Λόγια για Σπουδαία Έργα» που κυκλοφόρησε η ομάδα Απόγονοι των Βανδάλων το Νοέμβριο του 1994. Η προκήρυξη μπορεί να βρεθεί ολόκληρη στο απολογιστικό κείμενο που εξέδωσαν οι Απόγονοι των Βανδάλων το φθινόπωρο του 1996 υπό τον τίτλο «Στου βρεγμένου το σπίτι δε μιλάνε για νερό - Και φυσικά ο κρεμασμένος το σκοινί δεν το φοβάται».

2. Χρησιμοποιούμε σε όλο το κείμενο τον όρο Αυτόνομοι καταχρηστικά. Οι σύντροφοι και οι συντρόφισσες στους οποίους και στις οποίες αναφερόμαστε είναι μάλλον αμφί-